

DOI: 10.31866/2616-7948.1(17).2026.359321

УДК 070.11:070.447](477):

070.16:[323.266:316.776.23:177.3

Українська правда проти російської інформаційно- психологічної інвазії

Доктор філологічних наук, професор, автор 30-ти одноосібно написаних книг, лауреат всеукраїнських премій імені І. Огієнка, І. Франка, Б. Грінченка, С. Русової, П. Величковського, Я. Гальчевського, Ю. Федьковича, В. Чорновола, міжнародної премії родини Воскобійників (США), лауреат Шевченківської (народної) премії за двотомник «Село» Микола Степанович Тимошик видав у 2026 році підручник «Основи журналістики». Цей інноваційно-унікальний підручник за своєю тематикою, змістом, інтенцією, структурою, методологією створення відповідає вимогам формування, утвердження української національної зорієнтованості навчання і виховання студентів – майбутніх журналістів. Інтелектуально-освітня спрямованість підручника розкриває для журналістів форми і методи розвінчування російської маніпулятивної інформаційно-психологічної пропаганди в умовах повномасштабної антиукраїнської війни. Автор вперше аргументовано й компетентно поєднав два крила теорії і практики фаху: кращі набутки західного журналізму і традиції національної журналістики – материкової України і діаспори.

Ключові слова: теорія і практика журналістики, жанри, гонзожурналістика, принципи, функції, стандарти, інформаційно-психологічна війна, агресія, інформаційний простір, патріотизм, порядність, професіоналізм.

Василь ЛИЗАНЧУК

д-р філол. н., проф.,

Львівський національний
університет імені Івана
Франка,вул. Генерала Чупринки, 49,
79044, Львів, Україна

kafradioiteleb@ukr.net

ORCID 0000-0001-6995-0360

Володимир НЕЖИВЕЛО

асп.,

Львівський національний
університет імені Івана
Франка,вул. Генерала Чупринки, 49,
79044, Львів, Українаvolodymyr.nezhyvelo@lnu.
edu.ua

ORCID 0009-0005-7432-9516

© Лизанчук В.,

Неживело В., 2026

UKRAINIAN TRUTH AGAINST RUSSIAN INFORMATIONAL AND PSYCHOLOGICAL INVASION

Vasyl LYZANCHUK

Doctor of Philology, Professor,
Ivan Franko National University of Lviv,
49 Heneral Chuprynka Str., 79044, Lviv, Ukraine
kafradioiteleb@ukr.net
ORCID 0000-0001-6995-0360

Volodymyr NEZHVELO

PhD Student,
Ivan Franko National University of Lviv,
49 Heneral Chuprynka Str., 79044, Lviv, Ukraine
volodymyr.nezhyvelo@lnu.edu.ua
ORCID 0009-0005-7432-9516

A Doctor of Philology, Professor, author of 30 single-authored books, laureate of the all-Ukrainian prizes named after I. Ohienko, I. Franko, B. Hrinchenko, S. Rusova, P. Velychkovskiyi, Ya. Halchevskiyi, Yu. Fedkovych, V. Chornovil, the international Voskobiinyk Family Prize (USA), as well as the laureate of the Shevchenko (People's) Prize for the two-volume work The Village, Mykola Stepanovych Tymoshyk published the textbook Fundamentals of Journalism in 2026. This innovative and unique textbook, in its subject matter, content, intention, structure and methodology, meets requirements of fostering and strengthening the Ukrainian national orientation of education and upbringing of students – future journalists. Its intellectual and educational focus reveals to journalists forms and methods of debunking Russian manipulative information-psychological propaganda under conditions of the full-scale anti-Ukrainian war. For the first time, the author convincingly and competently combines the two wings of theory and professional practice: best achievements of the Western journalism and traditions of the national journalism – both in mainland Ukraine and diaspora.

Keywords: *theory and practice of journalism, genres, gonzo journalism, principles, functions, standards, informational and psychological war, aggression, information space, patriotism, decency, professionalism.*

Десятикласник Микола Тимошик із села Данина, читаючи листа від завідувача літературною студією при чернігівській молодіжній газеті Петра Пулінця, який навчав творчої майстерності, і гадки тоді не мав, що колись напише і видасть підручник «Основи журналістики»*, присвятивши його внукам Яні, Анні і Романові. Тоді Микола з великим хвилюванням сприймав поради досвідченого журналіста, усім серцем тішився, що Петро Пулінець рекомендував до друку оповідання «Засів».

*Тимошик, М. (2026). *Основи журналістики*. Друкарня "Рута".

**Tymoshyk, M. (2026). *Osnovy zhurnalistyky* [Fundamentals of journalism]. Ruta Press Compani.

Доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри Київського національного університету культури і мистецтв Микола Степанович Тимошик опублікував листа Петра Пулінця в підручнику та узагальнив його професійні поради, які й нині є важливими для молодих людей, хто хоче здобути фах журналіста: «наявність щоденного бажання писати; невтомна працездатність і сила волі; системне читання кращих зразків красного письменства; ведення щоденників, записничків; фіксація з мови односельців перлин народної мудрості; вироблення індивідуального стилю писання; намагання бачити в співбесіднику його характер, психологію» (с. 252).

Безперечно, нинішні суспільно-політичні й техніко-технологічні умови для розвитку журналістики зовсім інші. До того ж ці умови загострені інформаційно-психологічною війною, яка призвела до повномасштабної екзистенційної агресії російської федерації проти України. Цифровізація стрімко змінила особливості виготовлення різноматематичного, різножанрового журналістського продукту та донесення його контенту й контексту до читачів, слухачів, глядачів. Новітні технології відкривають найширші інформаційні горизонти для розвитку освіти, науки, культури, економіки, поглиблення інтелектуального спілкування між окремими особами, громадами, національними спільнотами. Людські спільноти з давніх-давен творяться різними способами, методами, а в новітній час мережами комунікацій, через які передається потрібна політико-ідеологічна, соціально-економічна, мовно-культурна та інша інформація.

Але карколомні зміни у сфері пульсування інформації по вертикалі й горизонталі завдяки диджиталізації (цифровізації) не можуть здійснюватися, існувати без одухотвореного слова-тексту. Професор М. Тимошик дуже слушно наголосив, що «головним у журналістській справі є не теорії, не технології і техніки, а власне Його Величність Текст» (с. 115). До того ж текст не будь-який, а такий, що містить інформацію, наповнену, наснажену добродією, добродією енергією. У цьому полягає українськоцентрична інтенція автора комплексного підручника «Основи журналістики». Адже у сучасних умовах російської геополітичної війни і витонченої маніпулятивної пропаганди надзвичайно важливо компетентно, на засадах історичної правди розвінчувати московські, одвічно ворожі, імперські зазіхання, які спрямовані проти автентичності, самобутності, ментальності, національної ідентичності й природного права українців захищати, розвивати, утверджувати свою самостійну, соборну, національну, демократичну Українську Державу. У різних контекстах підручничкового матеріалу Микола Тимошик справедливо наголошує, що від професіоналізму, національно-громадянської, морально-духовної позиції, компетент-

ності кожного журналіста залежить сутність інформації у вузькому і широкому розумінні, яку несе читачеві, слухачеві, глядачеві писемне й усне слово, відео- і фотозображення. Яку енергію журналіст спрямовує в серце і розум Людини – правдивості й доброчесності, чи маніпулятивності й зловорожості. Журналістська інформація нині є синонімом життєдайності, за висловом Г. М. Маклюєна, вона визначає зміст комунікаційних відносин епохи.

Життєдайність журналістського слова-тексту, аудіовідеозображення в концепції підручника «Основи журналістики» лавреата українських премій ім. І. Огієнка, І. Франка, Б. Грінченка, С. Русової, П. Величковського, Я. Гальчевського, Ю. Федьковича, В. Чорновола, міжнародної премії родини Воскобійників (США) Миколи Тимошика – це націєтворення і державотворення, активне сприяння формуванню індивідуальної і громадської думки, національної свідомості й гідності, морально-духовних цінностей, відродження національної пам'яті, яку засобами російщення, колонізації, мадяризації, румунізації і навіть чехізації свідомо вихолощували чужинці і свої запродавці-українці.

Свій багатолітній національно-освітній і професійно-практичний досвід публіцист Микола Тимошик утілює в оригінальну новітню структуру підручника, відмінну від структури підручників радянського типу та й багатьох сучасних навчальних посібників і підручників. Двадцять ґрунтовно розроблених тем увійшли в сім логічно поєднаних розділів. Кожна тема починається дружньою, мотиваційною розмовою автора зі студентом, як-от: «Засвоївши цю тему, ви набудете таких знань і перших навичок». Ознайомившись із коротко схарактеризованими ключовими складниками змісту, студент далі з'ясовує суть питань до теми, опановує текст параграфів, підпараграфів. Закінчується тема «Висновками», «Запитаннями для самоконтролю», «Завданнями на практичне заняття», переліком літератури до теми.

Впадають в око виокремлені на сірому фоні крилаті фрази, оригінальні вислови, фрагменти із творів відомих людей про творчість, подані під рубрикою «До нотатника юного журналіста», наприклад: «Писати тільки правду. Не зраджувати їй ні за яких обставин. Пам'ятати про час, про народ, про свої літа. Піднести її високо і нести біля самого серця... Не боятися ніяких пристрастей, ніяких узагальнень. Боятися тільки брехні і утрировки» (Олександр Довженко).

Інноваційна особливість підручника «Основи журналістики» полягає в тому, що Микола Тимошик у доцільних пропорціях поєднав два крила теорії і практики фаху, а саме: кращі набутки західної журналістики і традиції національної журналістики – материкової України й діаспори. Особлива цінність підручника також у тому, що він базу-

ється і на матеріалах Миколи Тимошика, життєвий шлях якого поєднує журналістську, науково-педагогічну й письменницьку діяльність. З-під пера Миколи Тимошика до реципієнтів з'являлися інформаційні, аналітичні й художньо-публіцистичні матеріали. Багато з них опубліковано в центральних друкованих та мережевих виданнях, а також за кордоном. Низку таких публікацій рекомендовано студентам для засвоєння в темах із жанрології.

У цьому контексті заслуговує особливої професійно-педагогічної уваги такий приклад. У Києві 1917 р. за рекомендацією глави уряду УНР Симона Петлюри видали брошуру Івана Огієнка «Українська культура». У 1920-х роках за зловісною вказівкою із Москви весь наклад було знищено. Тільки через сто років за океаном Микола Тимошик віднайшов примірник цієї надзвичайно актуальної брошури, що в інформаційному просторі України викликало бурхливу сенсацію. Про цей факт у підручнику опубліковано різножанрові матеріали: замітка під заголовком «Сенсаційна знахідка в Америці», репортаж – «Український раритет зблизька», коментар – «Чому про цю книгу ми не знали 100 літ і в чому її сенсаційність?», інтерв'ю – «Бесіда з цікавим співрозмовником», стаття – «Примірник із скрині старої еміграції», публіцистичний есей – «Допоміг дух самого митрополита». Отже, тема одна, факт один і той самий, але за викладом змісту тексти різняться.

Сподіваємося, що кожен, хто прочитає книжку «Основи журналістики», здобуваючи фах журналіста, буде дотримуватися її українськоцентричних націєтворчих принципів, функцій і стандартів, погодиться з рецензентами, що цей підручник персоналізований. Його автор – лавреат Шевченківської (народної) премії за двотомник «Село» Микола Тимошик – із глибоким відчуттям громадянсько-професійної, педагогічно-наукової відповідальності проаналізував, роз'яснив, підтвердив історичними і сучасними документами, оцінювальними судженнями видатних особистостей Західної Європи, Америки та класиків української літератури складний, драматичний шлях розвитку української журналістики. У нинішніх умовах паралельно із традиційною журналістикою в Україні розвивається і функціонує українська нова журналістика і гонзо-журналістика, які зародилися у США (60–70 роки ХХ століття). У них дещо відмінні від традиційної журналістики стилістично виражальні й структурні засоби, але переважно, спільним підґрунтям – українськоцентричні, націєтворчі принципи та функції. Для гонзожурналістів надійним джерелом для підвищення професійної майстерності є підручник Миколи Тимошика.

Підручник «Основи журналістики» – це перший ґрунтовний, надійний, компетентний, своєрідний гуманітарно-просвітницький

фільтр, очищувач, оздоровлювач від тоталітарного намулу в інформаційному просторі України. Вручаючи Миколі Тимошику премію імені В'ячеслава Чорновола за публіцистичну книжку «Тоталітарна журналістика» (2024), перший заступник голови державного комітету телебачення і радіомовлення України Богдан Червак сказав, що автор у своїй книзі дуже правдиво, на основі фактів і документів описав атмосферу в українській журналістиці комуністичної тоталітарної доби. Це була гнітюча атмосфера, яка не давала можливості творити, заперечувала свободу слова й думки. Боротьба зі свободою думки була тісно пов'язана із нав'язуванням українцям російських наративів. Це була денационалізація українців, цілеспрямована робота на те, щоб убити українську і нав'язати на українській землі чужу московську ідентичність.

Система тоталітарної журналістики в радянському союзі за своїм маніпулятивним, аморальним, антиукраїнським спрямуванням відповідала концепції однієї із теорій преси – радянсько-комуністичній. Розглянувши в підручнику чотири теорії світового журналізму (Авторитарну (the authoritarian theory), Свободівську (the libertarian theory), соціальної відповідальності (the social responsibility) і радянсько-комуністичну (the soviet communist theory)) та їхню корекцію західноєвропейськими дослідниками, Микола Тимошик зазначив, що «в сучасному варіанті, обґрунтовані в середині ХХ століття чотири теорії журналістики виглядають так: *теорія журналістики вільних суспільств і теорія журналістики закритих суспільств*» (с. 101). Із формального боку, на думку Миколи Тимошика, на медійну систему незалежної України можна накласти теорію журналістики вільних суспільств (за Блюмом) або ж теорію соціальної відповідальності (за Зібертом-Петерсоном-Штраммом).

Однак «новочасна українська журналістика продовжує нести на собі зловісну печать епохи, з якої нещодавно вийшла, – тоталітарної. Утім, у цій тенденції проглядається наполегливе бажання швидше певної частини журналістського корпусу, ніж засновників медіа, стати на шлях вільної преси Заходу у відповідності з усталеними в цивілізованому світі стандартами та принципами» (с. 103–104). Водночас, як слушно наголосив автор підручника, доводиться долати ще одну тривожну тенденцію: «безрозбірливе прагнення замінювати в теорії і практиці журналістики питомо українські поняття і терміни. У новочасній Україні робилися кількаразові спроби замінити поняття журналістика на комунікативістику, а дипломованого журналіста перетворити на медійного працівника, комунікатора» (с. 34).

Досвідчений журналіст, публіцист, критик, письменник, професор Микола Тимошик у підручнику «Основи журналістики» компетентно,

кваліфіковано, дохідливо роз'яснює і захищає визначальні складники журналістської професіограми, які відповідають принципам, функціям і стандартам ефективної діяльності медіа в сучасних умовах тривалої антиукраїнської екзистенційної війни, а саме: «Професіоналізму, творчого начала, особності, відповідальности, патріотичности, моральних аспектів, дотримання вимог світових і національних стандартів фаху» (с. 35). Журналіст покликаний із лавини фактів, подій, явищ, якими насичена наша дійсність, безпомилково вибирати лише ті, що дійсно нові, соціально вагомі, цікаві і відповідають інтересам української національної безпеки. З огляду на жорсткі політико-ідеологічні виклики журналістські матеріали в узагальненому контексті мають тепер відповідати на вісім запитань: «що?» (сталося, відбулося), «де?» (місце події), «коли?» (щойно, вчора, колись), «хто?» (здійснив щось важливе), «чому?» (яка причина події, ситуації, явища), «як?» (трапилося, здійснилося, відбулося), «яке джерело?» (хто повідомив, розповів, з якою метою), «який наслідок?» (до чого може призвести факт, подія, явище).

Нинішня потужна геополітична війна російської федерації проти України також пронизує інтереси європейських та інших країн. Логічно спиратися на історичний досвід у процесі аналізу і синтезу принципів журналістської діяльності на важливий творчо-науковий досвід А. Животка, Є. Онацького, І. Огієнка, У. Самчука, які наголошували, що преса має сприяти формуванню націєтворчого стрижня. Професор Микола Тимошик слушно наголосив, що Євген Онацький завжди в боротьбі з ворогами на перше місце ставив інтереси нації, інтереси держави, а не одного її прошарку чи класу. Ці найголовніші аргументи він постійно відстоював у своїх публікаціях, під час численних зустрічей та листування з керівниками ОУН. Є. Онацький часто повторював улюблений клич Дмитра Донцова та Сергія Єфремова «Держава – понад партію, нація – понад клас» (с. 196).

Отже, у нинішніх доленосних умовах російсько-української війни маємо, на наш погляд, дотримуватися в журналістській творчості принципу «український націєцентризм». Цей принцип об'єднує інші принципи діяльності медіа, визначає вибір оптимальних варіантів висвітлення проблем зовнішньої і внутрішньої політики. На засадах українського націєцентризму маємо розглядати модель захисту України від одвічних московських ворогів-нищителів та реалізацію сутності Української Національної Ідеї державотворення. На цьому фундаментальному розумінні принципів діяльності медіа має ґрунтуватися журналістське виконання своїх професійно-соціальних, суспільно-культурних і духовно-прикладних функцій.

Тематика, змістове наповнення, структура, методика викладу глибоко пізнавального, навчального матеріалу в підручнику дають підстави впевнено стверджувати, що вільний, українськоцентричний дух «Основ журналістики» далеко за межами московсько-комуністичного тоталітаризму, що його автор упевнено й доказово відчинив інтелектуальні ворота для опанування на засадах націєцентризму кращими зразками західноєвропейської та американської журналістики. Професор Микола Тимошик, розглядаючи функції журналістики тоталітарної доби, західного світу і в сучасних українських реаліях, переконливо поінформував, що обґрунтування терміна *Watchdog function* – *функція сторожового пса* – належить Великому Українцю Іванові Франку. «Як один із чоловічих журналістів і публіцистів загальнонаціонального масштабу Іван Франко уперше вводить це поняття в національне інформаційне поле значно раніше, ніж це зробили швейцарці чи американці. Ще 1897 року він пише про це в автобіографії під назвою «Niесo o sobie samym». Автобіографія призначалася для публікації в збірці оповідань цього автора польською мовою «Obraski galicyjskie» у видавництві «Biblioteka mrowki» (с. 137).

Микола Тимошик наводить у підручнику розлогу цитату з автобіографії Івана Франка «Дещо про себе», у якій він наголошує, що працює для Русі не з причин сентиментальної натури. *До цього примушує його почуття собачого обов'язку* (виділення наше – В. Л., В. Н), як сина українського селянина, вигодуваного чорним селянським хлібом, працею твердих селянських рук. І тепер, коли руський народ, гноблений віками, відчуває щораз більшу жадобу до світла, правди й справедливості і шукає до них шляхів, то для цього народу варто працювати і ніяка праця не піде на марне, – наголошував Іван Франко. У вірші «Сідоглавному» Іван Франко писав:

Ти, брате, любиш Русь,
Як хліб і кусень сала, –
Я ж гавкаю раз в раз,
Щоби вона не спала. (с. 139)

«До тяжкої, часто невдячної праці, праці заради просвіти свого безправного народу Івана Франка примушували не пустопорожні балачки про патріотизм, за якими часто не було діла, а почуття «собачого обов'язку» – підкреслив Микола Тимошик (с. 138).

У сучасних умовах загострення інформаційно-психологічної війни російського жорстокого молоха проти України зростає роль нової для української журналістики функції «сторожового пса», контролюючи сутність якої паралельно із функцією інтеграції зростає. Адже

«суспільство заслугоує на чітку і якісну комунікацію» (А. Левченко) (с. 140). Наголошуємо, що зміст інтегруючої функції сучасних українських медіа характеризується суттєвими особливостями, пов'язаними з дуже складними обставинами розвитку нації, яку також присипляли російськими отруйними наративами щодо «єдиного народу», «єдиної історії», «єдиної мови» (с. 140). На жаль, українці й сьогодні зазнають інтенсивного інвазійного тиску: від зовнішніх ворогів, передусім – російських і внутрішньої п'ятої колони, яка служить московським імперіалістичним інтересам і для знищення самостійної України також потужно використовує різних видів корупцію.

Аби відродити розірваний московськими колонізаторами зв'язок українських поколінь, спадкоємність і цілісність історичного процесу від найдавніших часів, зокрема – від 838 року, коли вже була добре відома, як розвинута на той час, держава Русь, поглиблювати порозуміння, повагу, шану між українцями східних, північних, південних, західних і центральних країв, оживлювати «закам'янілу свідомість» (Є. Сверстюк), тобто інтегрувати в єдиний національно-духовний життєдайний організм, то всі медіа, соціальні мережі покликані давати читачам, глядачам і слухачам правдиву дорогоцінну інтелектуально-духовну поживу з питань історіософії, геополітики, науки, економіки, освіти й культури, емоційно та раціонально формувати розуміння, переконання, що українська мова – феномен незнищенності нації.

Професор Микола Тимошик наголосив, що для розв'язання окресленої проблеми українські медіа покликані дотримуватися стандартів журналістської діяльності, суть яких детально схарактеризована в підручнику. Автор також привернув увагу до історичної події навесні 1973 року. За ініціативою папи Пія Х Ватикан організував прийом журналістів провідних світових ЗМІ християнських країн. В ухваленому Святим Престолом зверненні до тих, хто володіє особливою зброєю – пером і талантом – наголошено, що визначальним стандартом у діяльності медіа має бути правда: «служба для правди», «любов до правди», «відданість правді» (с. 168).

У нинішніх умовах російсько-української війни головною квінтесенцією інформаційних, аналітичних і художньо-публіцистичних творів має бути правда. Кожний журналіст має усвідомлювати, розуміти, що правдиве слово – його духовно-національна зброя. Кожний автор персонально відповідає, який контент він дає, що створює, до чого закликає. «Від того, що пише кожен із нас, залежить міць наших українських бастионів» (Еміне Джаппар). Безперечно, журналісти покликані бути максимально точними, вичерпними, подавати тільки правдиву інформацію. Однак журналіст не повинен бути індиферентним ретранслятором, коли мова йде про баланс думок і поглядів.

«Баланс між білим і чорним – це сірість» (С. Грабовський). Адже журналістика у стилі «він сказав», «вона сказала» ніколи не була ефективною журналістикою.

Підручник «Основи журналістики» професор Микола Тимошик створив на засадах національно-духовного, інтелектуально-громадянського концепту: «Професіоналізм, Порядність, Патріотизм». Цей інноваційно-унікальний підручник за своєю тематикою, змістом, інтенцією, методологією створення відповідає вимогам формування, утвердження української національної зорієнтованості навчання і виховання студентів – майбутніх журналістів.

Надійшла: 12.02.2026; Прийнято: 26.03.2026;
Статтю вперше опубліковано онлайн: 04.05.2026

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons «Attribution» 4.0.